תורה אור

ורבי שמעון האמר *כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. בעו מיניה מרב ששת: בן מהו שיעשה שליח לאביו להכותו ולקללו? א"ל ואחר מי התירו, אלא כבוד שמים עדיף הכא נמי כבוד שמים עדיף. מיתיבי: ומה מי שמצוה להכותו, מצוה שלא להכותו, מי שאינו מצוה להכותו אינו דין שמצוה שלא להכותו. מאי לאו אידי ואידי במקום מצוה - הא בבנו הא באחר? לא, אידי ואידי לא שנא בנו ולא שנא אחר, ולא קשיא: כאן במקום מצוה, כאן שלא במקום מצוה. והכי קתני: ומה במקום מצוה - שמצוה להכותו, מצוה שלא להכותו, שלא במקום מצוה - שאינו מצוה להכותו, אינו דין שמצוה שלא להכותו. ~~תא שמע~~ היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקיללו חייב, בא אחר והכהו וקיללו פטור. והוינן בה מאי שנא בנו ומאי שנא אחר, ואמר רב חסדא במסרבין בו לצאת ואינו יוצא. רב ששת מוקי לה בשאין מסרבין בו לצאת, אי הכי אחר נמי? אחר גברא קטילא הוא. והאמר רב ששת *ביישו ישן ומת חייב? הכא במאי עסקינן בשהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה. *והאמר רבי אמי אמר ר' יוחנן הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה! מאי פטור דקאמר, פטור ממון, מכלל דבנו חייב בממון? אלא בדינו, הכא נמי בדינו. אלא אחר היינו טעמא דפטור דאמר קרא °ונשיא בעמך לא תאור *בעושה מעשה עמך, הניחא קללה, הכאה מנלן? *דמקשינן הכאה לקללה, אי הכי בנו נמי? *כדאמר רב פינחס בשעשה תשובה הכא נמי בשעשה תשובה, אי הכי אחר נמי? אמר רב מרי בעמך במקוים שבעמך, אי הכי בנו נמי מידי

שמות כב

ור' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה · בפרק המצניע (שבת ד' צג:) גבי המוציא את המת במטה : **מהו שיעשה שליח.** ב"ד לאביו אם נתחייב אביו נדוי או מלקות : **ואחר מי התירו** · לקללו ולהכות את חבירו והלא כל ישראל הוזהרו על הכאת חביריהם ועל קללתם כדילפינן בד' מיתות (לעיל ד' סו.) אפ"ה נעשה שליח ב"ד לכך דכתיב (דברים כה) ארבעים יכנו וכתיב (במדבר ה) יתן ה' אותך : **ומה מי שמצוה להכותו** · ברייתא תניא הכי במכילתא : **מאי לאו אידי ואידי** · מצוה ואינה מצוה תרוייהו במקום מצוה והא בבנו והא באחר והכי קאמר אליבא אזהרה למכה אביו : **ומה אחר שמצוה להכותו במקום מצוה.** דכתיב יכנו : **מצוה שלא להכותו** · יותר מארבעים דכתיב (דברים כה) ולא יוסיף פן יוסיף, בנו, שאינו מצוה להכותו אפילו במקום מצוה דאלמא אינו נעשה שליח לכך אינו דין שמוזהר שלא להכותו שלא במקום מצוה : **ומה במקום מצוה שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו** · יותר מארבעים, שלא במקום מצוה לא כל שכן, אליבא אזהרה למכה אביו או חבירו מהכא : **בא אחר והכהו וקיללו פטור** · קס"ד פטור ממלקות : **ואינו יוצא** · והשמעי' דבנו אינו נעשה שליח בית דין לכופו לצאת וקשיא לרב ששת : **ס"ד והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב** · ביישו ישן, ומת תוך שינתו : **חייב** · דהא מתביישין בניו, והאי נמי ל"ש : **מכלל** · דחייב דקתני גבי בנו, ממון קאמר בתמיה והא באין בה שוה פרוטה מוקמת לה : **אלא** · על כרחך חייב בדינו קאמר מיתה : **הכא נמי** · דתני גבי אחר פטור בדינו קאמר ומלקות פטר ליה והכי מאי שנא : **בעושה מעשה עמך** · וזה שעובר עבירה שחייב מיתה לאו עושה מעשה עמך הוא : **הניחא קללה** · דכתיב ביה בעמך : **מקשינן** · כלומר גמרינן במה מצינו והיכא דאמרי היקשא דכתיב מכה אביו ומקלל אביו גבי הדדי באלה המשפטים אלא שמקרא אחד מפסיק בינתים : **אי הכי בנו נמי** · דהא לא כתיב אזהרה במקלל אביו אלא במקלל חברו שאביו בכלל עמך בפ' ד' מיתות (לעיל ד' סו.) : **דרב פנחס** · משמיה דרבא במסכת חגיגה בסוף חומר בקודש : **במקוים** · הראוי להתקיים ולא זה שנגמר דינו :

מידי

מקלקל נמי מיחייב ור' יהודה יש לדקדק דפטר מדתנן בפ' כל הכלים (שבת ד' קכב:) ומייתי בסמוך דמחט של יד (מותר) ליטול בה את הקוץ דמשמע ליה להש"ס דאתיא ככולי עלמא כי ההיא דשלהי שבת (ד' קמז.) דאמרי' אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר' שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה ומנא ליה דמודה ר' שמעון בה אלא משמע ליה דבסתמא דהתם מודו כ"ע היכא דלא משכח פלוגתא וכיון דר' יהודה מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה לא אפשר למישרי מחט של יד ליטול בה את הקוץ אי לאו משום דסבירא ליה מקלקל בחבורה פטור ואע"ג דאמרי' בפ' כירה (שם דף מב·) דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה ובפ' ספק אכל (כריתות דף יט:) מסיק ר"נ אליבא דשמואל הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב לאו משום דסבירא ליה הכי לשמואל אלא אליבא דמאן דמחייב קאמר ותדע דבשילהי האורג (שבת דף קז·) אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר המפיס מורסא ומנא לן דפטור ומותר דתנן מחט של יד (מותר) ליטול בה את הקוץ ומדשרי ליטול הקוץ ש"מ דקסבר מקלקל בחבורה פטור דמטעם מלאכה שאינה צריכה לגופה לא שריא דהא סבירא ליה דחייב :

ורבי שמעון דאמר מלאכה שאינה וכו' · הא דקיימא לן הלכה כר' שמעון בגרירה לאו שגגת סקילה היא דאי עביד חריץ הוי כלאחר יד כדאיתא שלהי פ' כירה (שם דף מו: ושם) ועוד דאינה צריכה לגופה ועוד דאפי' לר' יהודה כל אין מתכוין דלא פסיק רישיה פטור מדאורייתא דלא הוי מלאכת מחשבת וכן משמע ביומא (דף לד:) גבי עששיות דאמרי' ליצרוף דרבנן פי' כי האי משום דאין מתכוין ולא הוי מלאכת מחשבת והתירו משום דאין שבות במקדש וכן מוכח בההיא *דהמכבד והמרבץ דהא רבנן דסבירא להו כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין ופטרי אפילו ישוה גומות וכן בפרק ספק אכל (כריתות דף כ.) דמתעסק שאינו מתכוין למלאכה פטור כ"ש היכא דאינו מתכוין אלא לגרירה והא דמחייב רבי יהודה בכריתות נתכוין לכבות את העליונות והובערו התחתונות מאליהן היינו התם משום דהוי פסיק רישיה וחשיב מלאכת מחשבת כיון שיודע שיבעיר ור' שמעון דפוטר משום דאינה צריכה לגופה ולא בעי מלאכת מחשבת דהא ר' שמעון מחייב מקלקל בהבערה ומקלקל דמיפטר בשאר מלאכות היינו משום דלא הוי מלאכת מחשבת כדמוכח שלהי פרק קמא דחגיגה (דף י·) מכלל דבהבערה לא חיישינן והא דשרינן לבעול לכתחלה בשבת אם להנאת עצמו הוא צריך אפילו דם חבורי מחבר ה"ט משום דאינה צריכה לגופה ור' אליעזר דמחייב חטאת *במכבד ומרבץ לאו משום דליהוי פסיק רישיה דהא שרי לר' שמעון לכתחלה אלא חשיב תיקון לכיבוד ולריבוץ כעין בנין ואפילו בלא השוואת גומות דבדבר מועט מיחייב משום בונה כדאשכחן *גודלת ופוקסת ובס"פ כירה (שבת דף מז:) דהוי שרי לטלטל נר הדולק בשבת אי לאו משום דבסיס לדבר האסור היינו משום דאי מכבה בלא מתכוין אינה צריכה לגופה היא ומיהו תימה דהא לשמואל קאמר בפרק כירה* דבדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש ובמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה וכיון דסבר כר"י במלאכה שאינה צריכה לגופה היכי שרי דבר שאין מתכוין דשרי התם (דף מח:) גבי מיחם שפינהו לתת לתוכו מים להפשיר אפי' שיעור לצרף דהוה ליה שגגת סקילה וי"ל דהא דאסרינן הכא קוץ וסילוא משום דחיישינן כשמתחיל להסיר שמא יתהפך דלא סגי אי לא הוי פסיק רישיה ולא יניח בשביל כך אבל שאר דבר שאין מתכוין דלא פסיק רישיה הוא שרי וליטול קוץ בשבת מודה שמואל אע"ג דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה דקסבר מקלקל בחבורה פטור :

הא בבנו הא באחר · רוצה ללמד מכאן אזהרה למכה אביו דלא נפיק מפן יוסיף כיון דאינו מצוה להכותו ומשמע בסמוך דאפי' ביוצא ליהרג נפקא לן אזהרה לבנו דחייב דמוקי לה רב חסדא במסרבין בו לצאת ואע"ג דאין מזהירין מן הדין הני מילי להלקותו ומיהו קשה היכי אתא בנו בקל וחומר מאחר כיון דאחר פטור במסרבין בו לצאת ואינו יוצא ושמא גלויי מילתא בעלמא הוא דפן יוסיף מיירי אפי' בבנו אע"ג דארבעים יכנו לא מיירי בבנו : **והאמר** רב ששת ביישו וכו' · תימה דבפ' החובל (ב"ק דף פו: ושם) בעי רבי אבא בר ממל ביישו ישן ומת מהו ולא איפשיטא והכא פריך בפשיטות ויש ספרים דגרסינן והאמר רב ששת ביישו ישן חייב ולא גרס ומת ולא נהירא דמה ענין ישן ליוצא ליהרג ועוד מאי קמ"ל רב ששת מתניתין היא בפרק החובל *המבייש את הישן חייב ור"ת גריס והאמר רב ששת ביישו חייב ואיוצא ליהרג קאי מיהו אין כל כך תימה אם לא הביא דברי רב ששת בפרק החובל למיפשט ההיא בעיא דכי האי גוונא אשכחן בנדרים בפרק אין בין המודר (ד' לה: ושם) דאיבעיא לן הנהו כהני שלוחי דידן או שלוחי דשמיא ולא מייתי התם דברי רב הונא בריה דרב יהושע דאמר בפרק קמא דקדושין (דף כג: ושם) הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדין ושלוחי דידן עבדי* : **הכהו** הכאה שאין בה וכו' · תימה אמאי לקי הא פן יוסיף לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא דמיניה נפקא לן אזהרה למכה אביו כדאיתא בספרי ובירושלמי :

שיכול

[שבת קה: קו: קמא: כריתות כ:]

ב"ק פו:

כתובות לג: מכות ט

[יבמות כב: וש"נ]

[שם קא.]

[ב"ק נד: ב"מ סב. חגיגה כו. יבמות כב:]

[שבת לה.]

[שם]

[דף מב.]

[דף פו:]

[שבת לה.]

[ועי' היטב תוס' יומא יט: ד"ה מי איכא ותוס' ב"מ יו: ד"ה מן]

יג א מיי' פ"ה מהל' ממרים הל' יב ועיין בכ"מ סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף ד :

יד ב מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף לה :

טו ג מיי' שם פ"ה הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ב :

טז ד מיי' פ"ה מהל' ממרים הלכה יב סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף ד :

בן-אחר

שליח לאביו להכותו ולקללו

ר' ששת פוסק

מגנה

◇ קושיות על ר' ששת ממקורות

△ - קושיות (כל א' מסומן כדי לעזור לעקוב אחר מהלך הגמ') ועל הלומד לברר בכל שלב האם תשובתו של ר' ששת קיימת